

The British
Museum

БОГИЊЕ

50 БОЖАНСТАВА, ДУХОВА, СВЕТИЦА
И ДРУГИХ ДУБОКО ПОШТОВАНИХ ЖЕНСКИХ ФИГУРА

ДР ЈАНИНА РАМИРЕС

САРА ВОЛШ



САДРЖАЈ

Увод

6-7

ВЛАДАЊЕ И ВОЂСТВО

Инана Месопотамска богиња неба, љубави и рата	8-9
Атена Грчка богиња мудрости и рата	10-11
Мами Вата Афричко божанство воде и изобиља	12-13
Нут Египатска богиња неба	14-15
Јунона Римска богиња брака и породице	16-17
Ерзули Дантор Богиња освете и мајчинства у хаићанском вуду пантеону	18-19
Ријанон Велшка богиња коња и храбрости	20-21
Си Вангму Кинеска таоистичка богиња живота и смрти, стварања и разарања	22-23
Баба Јага Вештица из словенске митологије	24-25
Дурга Хиндуистичка богиња врхунске моћи и снаге	26-27

НОВ ЖИВОТ

Венера Римска богиња љубави, лепоте и победе	28-29
Чалчиутликве Астечка богиња воде	30-31
Бригита Келтска богиња ватре, исцељења и песништва	32-33
Патини Шриланканска богиња чистоте и боркиња против неправде	34-35
Аријадна Критска богиња лавирината	36-37
Асасе Ја Западноафричка богиња земље	38-39
Геја Грчка богиња земље и зачетница свег живота	40-41
Ева Прва жена коју је створио Бог	42-43
Маву Западноафричка богиња која је створила Сунце, Месец и живот	44-45
Мокош Словенска богиња плодности, заштитница жена и предења	46-47

РАТ И СМРТ

Лилит Хебрејска демоница ноћи	48-49
Секмет Египатска богиња-лавица, разоритељка	50-51
Дијана Римска богиња Месеца, лова и дивљих животиња	52-53
Фреја Нордијска богиња љубави, рата и магије	54-55
Изанами Јапанска богиња смрти и новог живота	56-57
Анат Семитска богиња рата и мира	58-59



Хел Нордијска владарка царства мртвих	60-61
Рангда Демонска краљица са Балија	62-63
Медуза Старогрчко чудовиште змијске косе и смртоносног погледа	64-65
Кали Хиндуистичка богиња времена, стварања и разарања	66-67

ЉУБАВ И МУДРОСТ

Марија Најсветија жена у хришћанству и исламу	68-69
Кван Јин Будистичка богиња доброте и самилости	70-71
Изида Египатска богиња плодности и магије, најмудрија међу женама	72-73
Хеката Грчка богиња подземног света и мртвих	74-75
Сарасвати Хиндуистичка богиња учења и уметности	76-77
Тара Будистичка богиња милосрђа и мудрости	78-79
Чанге Кинеска богиња Месеца	80-81
Птесанвин Света пророчица народа Лакота	82-83
Лакшми Хиндуистичка богиња обиља и среће	84-85
Попа Медао Бурманско божанство и дух планине	86-87

ЖИВОТИЊЕ И ПРИРОДА

Седна Инуитска богиња мора и морског света	88-89
Ицпапалотл Астечка богиња рата	90-91
Бајв Каха Ирска богиња рата и врана-ратница	92-93
Ошун Речно божанство народа Јоруба	94-95
Пеле Хавајска богиња вулкана, ватре и лаве	96-97
Жена-паук Северноамеричка створитељка и заштитница	98-99
Тијамат Вавилонска змајица и прабогиња мора	100-101
Аматерасу Јапанска богиња Сунца и мајка царева	102-103
Папатуануку Маорска богиња земље	104-105
Мацу Кинеска богиња мора	106-107

Појмовник	108-109
Индекс	110-111
Изрази захвалности	112



УВОД

„Потражи богињу у себи.“
„Изгледаш као богиња у тој хаљини!“
„Бијонсе је права богиња.“

Реч *богиња* често се користи у говору, најчешће као комплимент некој жени на њеној лепоти, снази карактера или индивидуалности. За разлику од прошлих времена, кад данас употребимо ту реч, не везујемо је нужно за духовност или религију. Богиње су одувек одражавале све могуће људске особине – неке су лепе, многе су снажне, а свака је посебна. Међутим, најважнија им је одлика та што нису само од овог света, већ су свевремене. Откад је света и века, опчињавају људе широм планете, а приче о њима осликавају потребе, наде, жеље и страхове свих нас.

Нека бића у овој књизи нису богиње у културама које их поштују. Мами Вата је дух, Марија светица, Рангда је демоница, Баба Јага је вештица, а Пеле је планина. Важно је уочити разлике међу овим бићима и људима који их поштују пошто оне откривају и различитост погледа појединаца, друштава и култура. Немогуће је представити сва веровања света јер постоји безброј женских бића која уливају наду и пружају помоћ људима широм кугле земаљске.

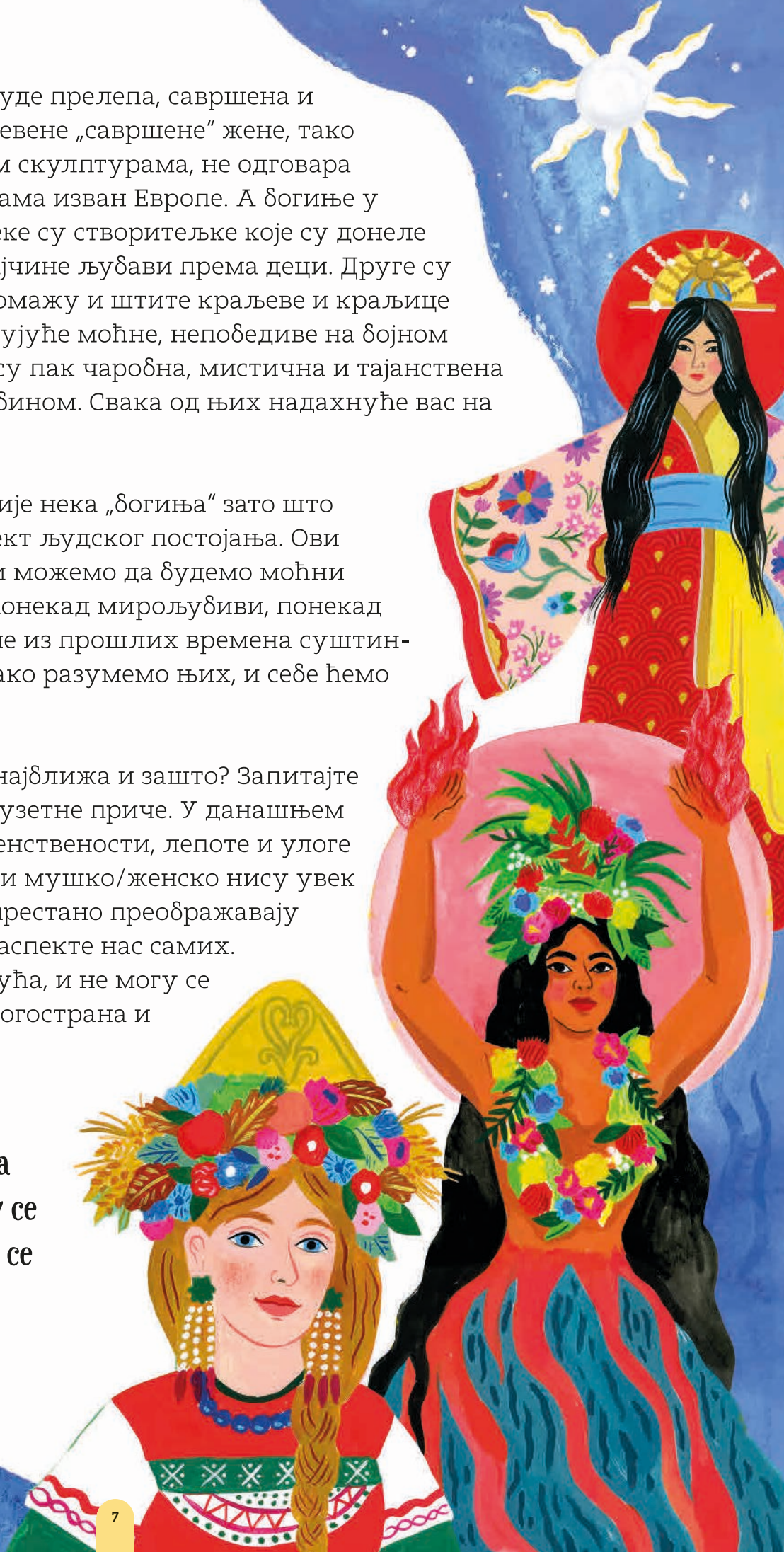
Читајући ову књигу, упознаћете се са причама које су толико лепе, узбудљиве и занимљиве да их људи преносе с колена на колена стотинама и хиљадама година. Она ће вам такође представити свет у свој његовој лепоти и разноликости. Са Попом Медао отпутоваћете у мирисне планине Мјанмара (некадашње Бурме), Дурга ће вас повести на обале индијских река током фестивала, а Ицпапалотл ће вас однети у астечке храмове и непроходне џунгле Средње Америке.

Можда мислите да богиња мора да буде прелепа, савршена и чиста. Али класични приказ полуодевене „савршене“ жене, тако чест на старогрчким и староримским скулптурама, не одговара приказима богиња у другим културама изван Европе. А богиње у овој књизи много су више од тога. Неке су створитељке које су донеле сав живот на земљу и оличење су мајчине љубави према деци. Друге су водиље, пуне мудрости и знања, и помажу и штите краљеве и краљице који владају светом. Неке су застрашујуће моћне, непобедиве на бојном пољу, где косе непријатеље. А друге су пак чаробна, мистична и тајанствена бића која управљају временом и судбином. Свака од њих надахнуће вас на другачији начин.

Можда се заиста у свакоме од нас крије нека „богиња“ зато што њихове приче одражавају сваки аспект људског постојања. Ови женски ликови показују нам да и ми можемо да будемо моћни и инспиративни. Понекад смо јаки, понекад мирољубиви, понекад нежни, а понекад осветољубиви. Жене из прошлих времена суштински се не разликују од данашњих и ако разумемо њих, и себе ћемо боље разумети.

Која вам је од ових женских фигура најближа и зашто? Запитајте се то док путујете светом кроз ове изузетне приче. У данашњем свету не постоји једна дефиниција женствености, лепоте и улоге жене. У овим причама чак ни појмови мушко/женско нису увек јасно одређени, па та бића која се непрестано преображавају и мењају облик одржавају одређене аспекте нас самих. Она нису савршена, али су задивљујућа, и не могу се свести на једну димензију, већ су многострана и сложена.

Богиње, духови, светице и друга женска бића у овој књизи поштују се хиљадама година и заслужују да се њихове приче испричају.



ИНАНА

Месопотамска богиња неба, љубави и рата

КРАЉИЦА ПРОТИВРЕЧНОСТИ

Инанна је била једна од највећих богиња у древној Месопотамији: застрашујућа, самоуверена, величанствена и превртљива. Као богиња љубави и рата, оличење хаоса природе и владарске моћи, била је непредвидљива. Кога би реши-ла да воли и штити, тај би осетио радост и страст. Кога није волела, могла је да га уништи. Ова богиња је позната под два имена. У Сумеру су је звали Инанна, а Иштар у Асирији и Вавилонији, древним цивилиза-цијама које су постојале на територији данашњег Ирака, Ирана и Турске од отприлике 4500. до 500. године пре нове ере.

Један од најпознатијих митова о Инани показује нам колико јој је ђуд променљива. Прича о небеском бикку почиње тако што богиња покушава да заведе храброг Гилгамеша. Он, међутим, није подлегао њеним чарима и она се силно разбеснела што ју је одбио. Инанна се онда обратила свом оцу Ануу, богу неба, да јој помогне да се освети Гилгамешу.



Хтела је да пошаље очевог страшног бика да нападне Гилгамеша и рекла је оцу да ће, не буде ли јој то дозволио, разбити капије подземног света у парампарчад и пустити мртве у свет живих. Ану ју је упозорио да ће пуштање чудовишног бика у свет донети људима седам година глади, но Инанна је тврдила да има довољно хране за све и да га неће оставити на миру док јој не учини шта му тражи.



Глинена фигура
Инанне, Ирак,
2000–1750. п. н. е.

Ану јој је напоследку учинио по вољи и пустио страшног бика међу људе. Бик је уништавао све пред собом. Само једним пламеним дахом убијао је по стотину људи. Храбри Гилгамеш и Енкиду јуначки су се борили – један га је зградио за реп, а други му је зарио мач у грло. На крају су успели да униште бика и спасу свет, но богови су одлучили да један од њих мора да умре за казну што су убили небеску звер. Избор је пао на Енкидуа, а Гилгамеш је остао да до краја живота тугује за својим пријатељем. Инана му се тако осветила наневши му непролазну бол.

КАПИЈЕ ПАКЛА

У једној од најстаријих поема на свету богиња Инана силази у краљевство мртвих, којим влада њена сестра Ерешкигал, како би јој преотела власт. Кад је стигла до капија подземног света, њена се сестра толико расрдила да је наредила да се закључа свих седам капија. Инана је пред сваком морала да скине по један комад раскошне одеће и накита да би се ова отворила. Оставши тако без свега што јој је давало моћ, напоследку је пред сестру изашла нага, понижена и немоћна. Ерешкигал је тад убила Инану и обесила њено тело о стуб да га сви виде.

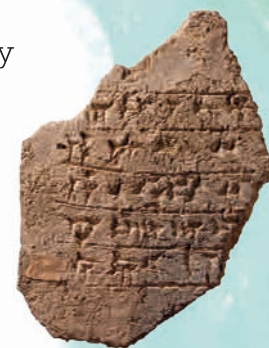


Инана је, међутим, пре него што је пошла код сестре, смислила како ће се спасти. Казала је својој најоданијој слушкињи да се, ако је нема, обрати за помоћ њеном оцу, који ће онда послати своје слуге да је спасу. Тако и би, но то није ишло лако. Ерешкигал је захтевала да Инана пошаље неког ко ће заузети њено место у подземном свету. Кад се вратила у свет живих, Инана је открила да цео свет верује да је мртва. Сви су били потресени осим једног човека – њеног мужа Думузија, бога пастира. Уместо да га затекне како је оплакује, она га је затекла како седи на престолу одевен у најраскошнију одећу. У налету беса Инана га је претворила у змију и послала у подземни свет, па је коначно могла да се врати у свет живих као краљица неба.



БЕРОВАЊА

За Инану знамо из митова записаних на глиненим таблицама – а ти записи спадају међу најстарије досад пронађене. Она је богиња кише, олуја и планете Венере, а често се приказује као прелепа млада жена која на лаву јаше у битку. Она је независна, моћна, самосвојна жена јаке воље која ради шта хоће и пуна је противречности: понекад је блага и племенита, а понекад осветољубива, окрутна и себична.



Запис на глиненој табlici, Ирак, 883–859. п. н. е.



АТЕНА

Грчка богиња мудрости и рата

НЕОБИЧНО РОЂЕЊЕ

Атена је грчка богиња мудрости и рата и покровитељка уметности и заната. Била је и заштитница древног града Атине, који је по њој и добио име. Обично се приказује са шлемом, копљем и округлим штитом и са својим симболима – мудром совом и оштрооком змијом.

Атенин отац Зевс био је врховни бог, а њена мајка Метида моћна и лукава океанида за коју је речено да је „мудрија од свих богова и смртника“. Зевс је чуо пророчанство да ће га дете које добије са Метидом свргнути с трона као што је он свргао свог оца Крона.

Да избегне ту опасност, он је једноставно прогутао своју трудну жену. Зевс је сасвим заборавио на Метиду, а онда га је одједном спопала ужасна главобоља, таква да је мислио да ће му се глава распрнути.

Не могавши више да трпи бол, затражио је Хефесту, богу ватре и ковачког заната, да му секиром располути лобању. Овај је то урадио, а из Зевсове главе је уто искочила Атина – у пуној ратној опреми и уз бојни поклич.



БОГИЊА РАТНИЦА

Атена је волела да помаже јунацима и у једном од најпознатијих митова помогла је Хераклу да изврши дванаест тешких задатака. Херакле, који је такође био Зевсов син, наљутио је једном богињу Херу, Зевсову жену, која му је за казну помрачила ум. Херакле је тако у наступу лудила побио своју децу уобразивши да су непријатељи. Кад је повратио разум, он обузет кривицом пође у Делфе, у чувено пророчиште, да пита како да се очисти од греха. Тамо му рекоше да мора да служи краља Еуристеја дванаест година и изврши све задатке које му овај зада.



Ти су задаци били толико тешки да се чинило да их је немогуће извршити. Херакле је морао да убије страшне звери попут немејског лава и критског бика. Али он је храбро наставио да их извршава, а Атина му је помагала кад год је могла. Кад је Хераклу наложено да отера јато птица људождерки, Атина му је дала чегрталку. Њено чегртање поплашило је чудовишне птице и истерало их из мочваре, па их је јунак пообарао стрелама кад су се винуле у ваздух. Херакле је на крају морао да доведе страшног троглавог пса Кербера, који је чувао улаз у подземни свет. Атина му је и овај пут притекла у помоћ и заједно са Хермесом, гласником богова, спровела га у Хад.



У једној другој причи неустрашива Атина се надметала с богом мора Посејдоном ко ће бити заштитник Атине. Победу ће однети онај ко граду да бољи дар, а краљ Кекроп ће одабрати победника. Посејдон је ударио трозупцем о земљу и из ње је избила вода, па су Атињани тако добили приступ мору. Вода, међутим, није била питка, већ слана. Атина им је пак поклонила маслину, па су Атињани тако добили дрва, уље и храну. Краљ Кекроп је пресудио да је Атенин дар кориснији. Град је стављен под њену заштиту и добио је име по њој. Атина се понекад приказује са маслином, њеним драгоценим даром грчком народу и симболом мира.



Врч за вино са сликом Атине, Грчка, 470–460. п. н. е.

ВЕРОВАЊА

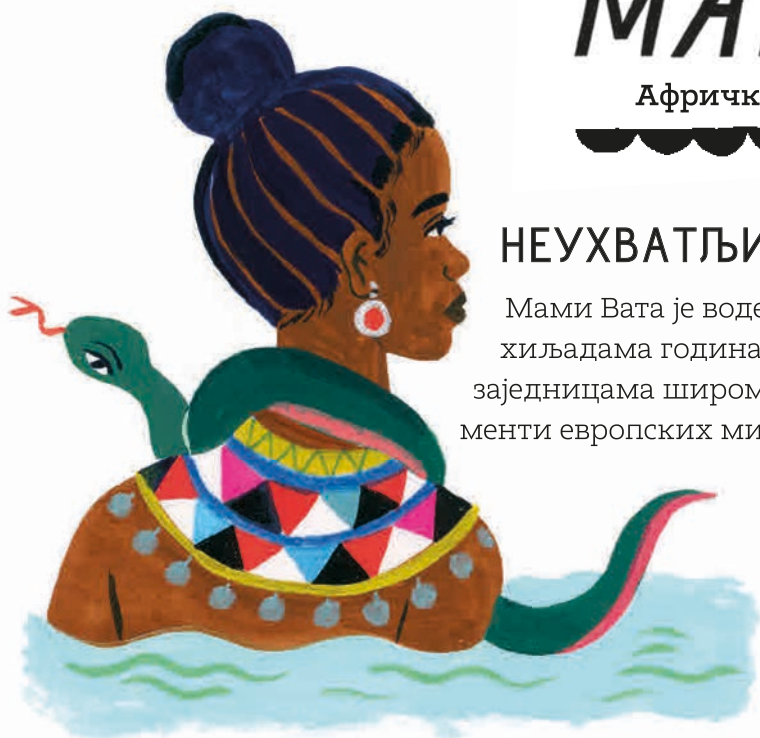
На брду Акропољу крај Атине подигнут је Партедон, велики храм посвећен богињи Атени. Скулптуре у Партедону спадају у најзначајнија дела старогрчке уметности и показују нам колико се Атина у то доба поштовала. Првобитно је у храму стајала огромна статуа богиње направљена од злата и слоноваче, а свештенице које су је чувале биле су међу најцењенијим становницима града.

Атињани су сваке године славили своју богињу заштитницу приређујући игре и свечане поворке у њену част. Њену статуу би оденули у нову хаљину звану пеплос, коју би становнице града месецима предано ткале. Атина је и данас врло инспиративна богиња. Она је симбол смирене мудрости, али и немилосрдне ратнице. Умела је да буде поуздан и моћан пријатељ, али и једнако моћан непријатељ.



МАМИ ВАТА

Афричко божанство воде и изобиља



НЕУХВАТЉИВА

Мами Вата је водени дух чији корени из западне Африке сежу стотинама или чак хиљадама година у прошлост. Данас се поштује широм Африке и у афричким заједницама широм света. Последњих векова у приче о Мами Вати уткани су елементи европских митова о сиренама јер се и она попут њих најбоље осећа у мору.

А како изгледа Мами Вата? Она заправо нема јединствен изглед и изгледа другачије свакоме ко је види. Она је духовна сила која припада води, често приказивана као делом жена, а делом риба, која може и да мења облик – понекад се приказује као жена, а понекад се претвара у мушкарца.

Као жена, Мами Вата је заносно лепа, са крупним сјајним очима и дугом распуштеном косом. Њена лепота привлачи и мушкарце и жене, а она изнад свега жели потпуну посвећеност. Ко пође за њом, заувек може остати заробљен.



Према једној причи Мами Вата хвата људе на мору и води их у рај, било под водом или у царству духова. Ту од њих захтева да јој буду одани и да не обожавају ниједно друго божанство сем ње. Ако им дозволи да се врате у људски свет, морају да наставе да је поштују. Тада ће постати привлачнији, богатији и здравији него икада пре. Но дрзну ли се да је издају, брзо ће се разболети и умрети. Мами Вата лако мења расположење – једног трену је великодушна и блага, а следећег је љубоморна и окрутна.

ОГЛЕДАЛА И МОТИВИ

Мами Вата се преображава према потребама оних око себе. Различитим људима доноси различите ствари и приче о њој се разликују колико и они који је поштују. Ако желите дете, она може да вам помогне. Ако желите злато, обратите се њој. Ако хоћете да вас неко обожава, она ће вам помоћи ако је поштујете.

Њен најважнији симбол је огледало. Водени духови и они који их обожавају могу директно да се повежу кроз сјајну површину огледала и да путују кроз време и из света људи у свет духова и обратно. Огледала су места где се сусрећу вода и земља, прошлост и будућност, свет изнад океана и свет Мами Вате испод њега.



Дрвена фигура
Мами Ваџе



Мами Вата се често приказује са огромним питоном обмотаним око ње. Змија је симбол њене моћи и повезаности са природом. Као водени дух који се креће рекама и морима, она је извор живота. Мами Вата такође повезује људе јер су водени токови и токови трговине, путовања, робе и новца. Али као и океан, Мами Вата уме да буде и непредвидљива. Оно што да може у трену да одузме.



БЕРОВАЊА

Људи одају почаст Мами Вати тако што јој приносе жртве, остављају драгоцене поклоне и приређују светковине на којима се игра уз музику која може да доведе људе у транс. У том стању налик сну поштоваоци комуницирају са Мами Ватом и обраћају јој се за помоћ. Неке заједнице у Африци из поштовања избегавају да пецају или одлазе на плажу одређеним данима јер верују да тако дају мало мира свом воденом божанству.



У време кад је цветала трансатлантска трговина робљем, Мами Вата је штитила људе. Данас је, осим у Африци, поштују људи широм Америке, и то под различитим именима. У Бразилу је, рецимо, зову Јемаја. Мами Вата је моћна жена која пружа помоћ онима којима је потребна и награђује оне који су јој одани.

НУТ

Египатска богиња неба



НАСТАЛА ОД ВАЗДУХА И ВЛАГЕ

Нут је једна од најстаријих богиња у старом Египту. Она је чланица Енеаде, групе од девет божанстава древног града Хелиополиса близу данашњег Каира. Њене родитеље је створио први бог Атум, творац света. Отац јој је био Шу, бог ваздуха, а мајка Тефнут, богиња влаге. Њих двоје су створили богињу неба Нут и њеног брата Геба, бога земље.

Нут је саздана од звезда, а универзум јој покрива тело. Надвијена је над земљом, додирујући је само врховима прстију на рукама и ногама. У већини религија божанство неба је мушко, а земље женско, па је врло необично што је Нут женско. Нут сваке ноћи гута Сунце, које пролази кроз њено тело, па га ујутру поново рађа као мајка небеских тела. Управо је због те улоге мајке Нут била тако важна богиња за старе Египћане.

МАЈКА БОГОВА

Бог Сунца Ра плашио се да ће му неко преотети власт. Кад је чуо да ће Нут добити децу, уплашио се да ће га она свргнути, па јој је забранио да се породи било ког дана у години. Египатска година је тада имала триста шездесет дана. Нут се на то запитала како ће да роди децу ако не сме да се породи ниједног дана, па се обратила богу Тоту за помоћ. Тот је био заљубљен у Нут, па није оклевао да јој помогне. Смислио је шта ће: коцкаће се са Консуом, богом Месеца, и кад год овај изгуби, мораће да дâ Тоту мало своје месечине. Консу није био добар у бацању коцкица и упорно је губио, па је Тот освојио довољно месечине за пет додатних дана који нису били део године.

У тих пет дана Нут је родила петоро деце и тако је настао нов нараштај моћних божанстава. Ра се толико раздеснео што је надмудрен да се зарекао да ће заувек раздвојити Нут од њеног брата и мужа Геба. Урадио је то тако што је поставио њиховог оца Шуа, бога ваздуха, да лежи између њих тако да небо и земља никада не могу да се споје. Нут и Геб вечно чезну једно за другим, али никада не могу да буду заједно.

Као брижна мајка, Нут се трудила да помогне својој деци кад год је могла. Међутим, њена су се деца окренула једно против другог. Њен син Сет убио је и раскомадао њено мезимче Озириса. Након што га је њена ћерка Изиди с љубављу поново саставила, Озирис је отишао код мајке у небеско царство попевши се тамо уз лестве (симбол богиње Нут). Нут је због тога постала позната као заштитница мртвих.

ВЕРОВАЊА

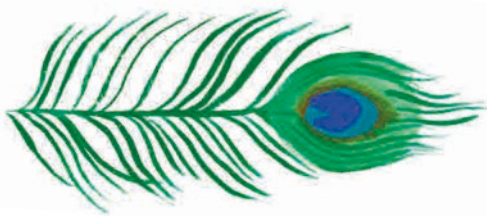
За Нут још кажу да садржи хиљаду душа пошто су душе мртвих биле представљане као звезде на небу. Она је „мајка богова“, а на ковчезима и сводовима древних египатских гробница често је приказана како се попут неба надвија над мртвим телом.

Нут се не везује само за рађање и смрт. Она такође храни своју децу како би расла током живота. Стога се понекад приказује као велика крава која се протеже по небу или као крмача док доји своју прасад, која представљају звезде. Приказују је и као јавор јер пружа уточиште онима којима је потребно.



Ковчеџ са љриказом Нут
иског оковрајника,
Еџипат, 600. љ. н. е.

Недавно је пронађена збирка староегипатских астрономских списа о кретању планета и звезда која је названа „Нутина књига“. Ова богиња и данас инспирише жене, које је славе као мајку звезда, Месеца и Сунца.



ЈУНОНА

Римска богиња брака и породице



ПОКРОВИТЕЉКА РИМА

Као богиња заштитница града Рима, Јунона је сложена фигура чији се карактер као и митови о њој мењају у зависности од тога где су је у огромном Римском царству поштовали.

Јунона је била жена врховног бога Јупитера. Обоје су уз Нептуна, Плутона, Весту и Цереру били деца Сатурнова. Уз свог мужа и богињу мудрости Минерву, Јунона је била део капитолске тријаде, обожавана у храму на једном од седам чувених римских брда. Римљани су иначе преузимали грчке митове и своје богове поистовећивали са грчким боговима, па је Јунона тако била пандан Хери, Јупитер Зевсу, Минерва Атени итд.

Јунона је била заштитница жена, брака и породице, а њено име је највероватније повезано са идејом младости.

Понекад звана Регина или „краљица“, појављује се на римским новчићима као оличење савршене владарке. Као заштитница Рима, бринула се о свим људима у држави, али жене су је посебно поштовале. Јунона их је чувала од колевке па до гроба, помажући им при порођају и негујући њихов брак.

ВИШЕ ОД МАЈКЕ

Уз Марса, бога рата, и Вулкана, бога ватре, Јунона и Јупитер су били најважнија римска божанства. Међутим, Јупитер није увек био веран муж. Прича се чак да је створио маглу како Јунона не би могла да види кад је вара с другим женама. С правом љута на свог неверног мужа, верна Јунона стално је покушавала да га ухвати на делу.

Бронзана
биста Јуноне,
Италија,
300–100. п. н. е.

У делу *Меџаморфозе* римски песник Овидије приповеда митове из грчкоримске традиције и пева о томе како се Јупитер заљубио у свештеницу Ију. Да би је заштитио од Јунонине љубоморе, Јупитер је Ију претворио у јуницу, али Јунона је за то сазнала, па је поставила стооког дива Арга да је чува како би је држала на оку.

Да би помогао Ији, Јупитер је послао Меркура да убије Арга. Јунона се силно потресла због смрти свог верног слуге, па је његове очи пренела на паунов реп да их сачува. Паун је тако постао симбол догиње Јуноне, а ослобођена Ија је спас нашла на обали Нила, где је повратила људско обличје.

У *Енејиди*, чувеном Вергилијевом епу, Јунона је давала све од себе да осујети покушаје јунака Енеје да оснује град Рим у Италији. Послала му је олују и намамила га у Картагину, где се он до ушију заљубио у прелепу краљицу Дидону. Ипак, иако је упознао Дидону, Енеја је и даље био одлучан да испуни пророчанство и оснује Рим, па се отргнуо од ње и отишао у Италију. Слуђена од бола, Дидона је направила ломачу и одузела себи живот Енејиним мачем. Јунонино мешање довело је до Дидонине смрти и та нам прича показује колико је окрутна умела да буде.

ВЕРОВАЊА

У старом Риму првог марта су се одржавале светковине Матроналије, посвећене Јунони као догињи порођаја и мајчинства. Жене су на тај дан смеле да носе распуштenu косу и добијале су поклоне од мужева и деце – то је била римска верзија Дана мајки.

Јунона се славила првог дана у месецу током целе године, а ти празници су били повезани са растом и опадањем месеца. То је зато што су људи веровали да Јунона управља месечевим менама и сменом годишњих доба.

Попут свих римских богова и догиња, и Јунона је показивала разне стране свог карактера. Као догиња рађања и брака најпознатија је као блага и нежна, али је умела да буде и окрутна и љубоморна – догиња променљива као Месец.

